

Nr 185.

Av herrar **Nordborg** och **Lindley**, om pension åt förste fartygsinspektören *J. H. Erdtmans änka*.

När riksdagen år 1928 uppförde fartygsinspektörerna på ordinarie stat, hälsades detta av kårens medlemmar såsom en efterlängtd befrielse från bekymmer och ovisshet inför framtiden. De personer, som år 1915 inträdde i den då nyupprättade fartygsinspektionen, förväntade sig givetvis — och, som det ville synas, på goda grunder — att denna statsinstitution, vars motsvarighet redan länge funnits i andra sjöfartsidkande länder, skulle förlänas samma stadga och säkerhet som andra statliga organ, så snart den första prövotiden gått till ända. Dessa förhoppningar svekos emellertid den ena gången efter den andra, och år lades till år, utan att beslutet om fartygsinspektionens upprättande följdes av den naturliga konsekvensen av förslag till riksdagen om inspektionens uppförande på ordinarie stat. Orsakerna till detta dröjsmål må här lämnas därhän, och må allenast nämnas, att anledningen icke synes hava varit någon tvekan om institutionens fortfarande bestånd. Den bekymmersamma situation, vari inspektionens befattningshavare försattes genom att av ständigt skiftande skäl under långliga tider se löften och utfästelser svikas, allt under det de måste kvarstå å extra stat, varigenom möjligheterna att sörja för egen och de närmastes framtida existens försvarades, togo sig även talande uttryck i olika framställningar till myndigheterna. Då slutligen, efter tretton år, proposition i saken framlades för riksdagen, och denna fann sig kunna införliva fartygsinspektionen med de ordinarie statsorganen, fattades detta av inspektörerna såsom en akt av rättvisa och billighet, som länge förmenats dem. Full kompensation för de förluster de lidit genom det långa dröjsmålet med den slutliga organisationens genomförande, varunder de bland annat varit i avsaknad av semesterrätt och löneroglering, kunde dock icke alla erhålla. Särskilt hårt hade den äldste inom kåren, förste fartygsinspektören i Stockholm Johan Herman Erdtman, drabbats därigenom att han, som ett år före riksdagens beslut i statfrågan uppnått en ålder av 60 år, blivit för gammal för att kunna vinna inträde i civilstatens änke- och pupillkassa. Ehuru han för egen del kunde hoppas på en mindre pension, kom han till följd av sin bortgång icke heller i åtnjutande av denna förmån. Vid sin död hade han bakom sig en väl vitsordad verksamhet i statens tjänst, som kunde räknas tillbaka ända till år 1899, då han erhållit anställning såsom verkmästare vid Kungl. Flottans varv i Stockholm, vilken befattning han innehafte till och med år 1904. Efter tjänstgöring under en följd av år i betrodd ställning såsom ingenjör inom varvsindustrien, erhöll han år 1915 förordnande såsom förste fartygsinspektör i Stockholm. I denna befattning verkade han sedan till sin död på ett enligt

fartygsinspektionens vitsord förtjänstfullt sätt, vilket måste tillskrivas det stora intresse han hyste för sin uppgift och hans personliga uppträdande i synnerhet under den för inspektionen vanskliga begynnelsestiden.

Vid sitt frånfalle efterlämnade Erdtman änkan Elin (Ellen) Josefina Erdtman, född Lindskog, och två barn. Tillgångarna i boet utgjordes allenast av lösören, värderade till 1,821 kronor, och ett penningbelopp 7,685 kr. 24 öre. Detta tillföll änkan i enlighet med testamente, som av barnen godkännts. Därutöver ägde hon inga andra tillgångar än en årlig livränta av 1,374 kronor, vilken tillkom henne på grund av mannens vid tidiga år gjorda inbetalningar till allmänna änke- och pupillkassan.

I detta för henne bekymmersamma läge har hon hos Kungl. Maj:t gjort framställning om proposition till riksdagen angående beviljande av änkepension. I betraktande av det förtjänstfulla sätt, på vilket Erdtman fullgjort sina åligganden, samt med hänsyn till änkans höga ålder (63 år), som icke gör det möjligt för henne att till sitt upphålle påbörja någon förvärvsverksamhet, ävensom till följd av hennes ovan skildrade bekymmersamma ekonomiska förhållanden tillstyrkte kommerskollegium framställningen. Efter erhållen remiss i ärendet anförde statskontoret, att »denna pension (livräntan) är blott obetydligt mindre än den pension, som skulle hava tillkommit sökanden, om hennes man blivit delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, samt sökanden icke heller är alldeles utan tillgångar och torde kunna påräkna något ekonomiskt stöd hos sina två barn, föreställer sig statskontoret, att tillräckliga skäl knappast kunde anses föreligga att söka i detta fall utverka någon änkepension av statsmedel». I enlighet härmed fann Kungl. Maj:t ansökningen icke böra föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Det är av statskontorets i påfallande grad försiktiga formulering uppenbart, att statskontoret endast med allra största tvekan funnit sig böra avstyrka ansökningen. De åberopade skälen äro också föga bärande. Att sökanden skulle kunna påräkna ekonomiskt stöd av sina två barn, en dotter och en son, är ett argument, som principiellt icke torde böra tagas i betraktande och som veterligen hittills icke heller plägat åberopas. I regel torde det vara en hård lott för en moder att på sin ålderdom behöva falla sina barn till last, mången torde nog hellre lida nöd. Dottern är gift med en banktjänsteman utan större inkomster än som erfordras för underhåll av hustru och barn. Sonen vistas i Amerika under åtminstone för närvarande svåra förhållanden. Vad sökandens tillgångar beträffar, torde de icke kunna anses större, än att hennes belägenhet väl kan anses så bekymmersam, att minsta tillstötande omständighet lätt kan försätta henne i en direkt ömmande situation.

Särskilt synes det obilligt att anse den blygsamma livräntan såsom hinder för ståtspension. Det må vara riktigt, att den pension, som skulle hava utgått, därest Erdtman blivit delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, icke skulle hava blivit mycket större än ifrågavarande livränta. Detta är emellertid beroende på särskilda omständigheter, och det må dock hållas för ögonen, att, om fartygsinspektionen allenast något år tidigare uppförts på

ordinarie stat, situationen varit långt fördelaktigare för hans änka, något som han ock ansett sig kunna räkna med och som avhållit honom från att genom ytterligare uppoffringar sörja för sina efterlevande. Emellertid läser han hava närt ett livligt hopp, att statsmakterna med hänsyn till hans långvariga och plikttrogna tjänst skulle finna det rätt och billigt att tilldela hans änka åtminstone något understöd, varåt han ock under sin sista sjukdom givit uttryck.

Ett understöd av statsmedel synes så mycket mer befogat som sådant tidigare beviljats i ett flertal liknande fall, där omständigheterna icke kunnat anses direkt ömmande. Såsom exempel må anföras den pension, som år 1926 tilldelades änkan efter framlidne skeppsmättningsöverkontrollören K. O. Larsson, ehuru hon ägde kapital till ett belopp av 25.000 kronor, vilket ju med en lämplig placering kan giva en ränteavkastning till åtminstone det belopp, vartill den ifrågavarande livräntan uppgår.

Med hänsyn till omständigheterna i saken och särskilt därtill, att fartygsinspektörerna oförskyllt kommit att lida för förhållanden, som de icke kunnat förutse, då de vid fartygsinspektionens tillkomst övergåvo sina dåvarande anställningar för att träda i statens tjänst, borde staten icke skäligen undandraga sig att åtminstone i någon mån lätta bördan för den, som kanske hårdast drabbast av det oblida öde, som länge vilade över statens fartygsinspektion. Frågan befanns för den skull redan förlidet år böra dragas för riksdagens prövning och hemställdes sålunda i motion i första kammaren nr 22, att riksdagen ville åt fru Erdtman bevilja en änkepension med skäligt belopp. I enlighet med hemställan av bankoutskottet (utl. nr 29) föranledde motionen emellertid icke till någon riksdagens åtgärd.

Enligt vad vi erfarit, berodde denna utgång därpå, att motionen uppfattats såsom ett yrkande om full pension. Förslaget åsyftade emellertid, såsom vi hava för avsikt att här nedan närmare klarlägga, endast beredande av en fyllnadspension till visst mindre belopp av sådan storlek, att fru Erdtmans sammanlagda inkomster därigenom komme att uppgå till lika mycket som skulle hava tillkommit henne såsom änkepension, därest mannen genom tidigare erhållen ordinarie tjänst vunnit inträde i civilstatens änke- och pupillkassa.

Denna änkepension skulle enligt utredning, som verkstälts i nyssnämnda kassa på föranstaltande av föredraganden i finansdepartementet, då ärendet där förevar, uppgått till 1,996 kronor.

Om nu fru Erdtman med hänsyn därtill att hon till följd av mannens omtänksamhet åtnjuter en mindre livränta, måhända icke kan anses befinna sig i uppenbart ömmande omständigheter, torde i allt fall på grund av de ovan andragna särskilda förhållanden, som varit förknippade med fartygsinspektionens statfråga, rätt och billighet kräva, att någon statspension beredes henne. Härvid synes en skälig summa utgöras av det belopp, 622 kronor, som erfordras för att hennes årsinkomst, livräntan inberäknad, skall uppgå till vad hon skulle hava erhållit, om mannen vunnit delaktighet i änkekassan.

Till sist få vi framhålla, att fjolårets motion rönt långt större uppmärksamhet i pressen än som i regel plägar ägnas frågor av detta slag och att densamma understöddes av åtskilliga tidningar, oberoende av deras politiska inställning. Sålunda upptogs och kommenterades saken av *Stockholms Dagblad*, som hoppades »att riksdagen icke skulle tveka att mildra de hårda konsekvenserna av statsmakternas tidigare låtande i denna sak», av *Aftonbladet*, som fann det »rätt och billigt att tilldela änkan till denna plikttrogne statstjänare åtminstone något understöd», av *Sydsvenska Dagbladet*, som ansåg det icke vara mera än billigt, att Erdtman tillerkändes åtminstone det belopp, som erfordrades för att hennes årliga inkomster skulle uppgå till det normala pensionsbeloppet», av *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*, som uttalade den förhoppningen, att riksdagen skulle finna sig böra «mildra konsekvenserna av statsmakternas sällsynt långa och beklagansvärda dröjsmål i frågan om fartygsinspektionens statfråga», av *Arbetet*, som framhöll, hurusom «fartygsinspektörerna landet runt med rätta finna det orättvist, om de och deras närmaste anhöriga skulle bli lidande för ett dröjsmål, vartill de icke själva hava någon förskyllan», samt av *Kalmaridningen Barometern*, som fann myndigheterna hava förfarit «utan särskilt hänsyn tagande till de synnerligen vägande skäl, som statsmakternas tidigare åtgöranden med avseende å fartygsinspektionen måste anses utgöra», varför motionen vore värd allt stöd.

Under återopande av vad ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen ville åt förste fartygsinspektören Johan Herman Erdtmans änka Elin (Ellen) Josefina Erdtman av statsmedel bevilja änkepension med ett årligt belopp av 622 kronor, räknat från och med år 1931.

Stockholm den 20 januari 1932.

O. A. Nordborg.

Charles Lindley.
